

DOI: <https://doi.org/10.35219/history.2025.06>

Elena-Diana SPIRIDON

Colegiul Tehnic „Ion Creangă” Târgu-Neamț
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
diana_sed43@yahoo.com.au

RUGĂCIUNI PENTRU BIRUINȚA ARMATEI ROMÂNE ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

PRAYERS FOR THE VICTORY OF THE ROMANIAN ARMY IN WORLD WAR I

Abstract: As it is known, prayer during wartime represents a spiritual support, a source of hope and a symbol of community's unity. It can't stop conflicts, but it can bring inner peace and, implicitly, keep the desire for peace alive in people's hearts. War represents one of the most difficult moments in the life of a society, bringing with it destruction, fear and loss of human lives.

The historical context allows Romania to negotiate its entry into World War I alongside the Allies in August 1916, after two years of neutrality, wishing to liberate Transylvania from Austro-Hungarian dominance. As a result, on the 15th/28th of August 1916, Romania became involved in World War I, with the aim of national unification.

From the very beginning of Romania's military participation in the Great War, the involvement of the Romanian Orthodox Church aimed at providing moral support to the civilian population and implicitly religious and medical assistance services for Romanian soldiers. It should also be mentioned the logistical support offered to assist both civilian and military authorities in the war effort, by placing under their command the buildings associated with places of worship or through donations made for philanthropic causes. Metropolitan Pimen Georgescu, through his extensive activities during World War I, earned the nickname 'the metropolitan of war and unification of the Romanian nation'.

Thus, prayer plays a profound role in war, giving people the strength to move forward, even in the most difficult moments.

Keywords: World War I, Romanian Orthodox Church, Pimen Georgescu, Romanian Army.

*

Primul Război Mondial (1914–1918) a fost unul dintre cele mai mari conflicte armate din istorie, având un impact uriaș asupra lumii întregi. Marele Război a fost un conflict de proporții globale care a schimbat harta politică a Europei și a avut consecințe profunde asupra tuturor statelor implicate. România, aflată inițial în neutralitate, a decis să intre în război în anul 1916, animată de dorința de a elibera teritoriile locuite de români de sub dominație străină, în special Transilvania, aflată sub stăpânirea Austro-Ungariei. Participarea României la acest conflict politico-militar a fost marcată de momente dramatice, dar a avut un rol decisiv în realizarea Marii Uniri din 1918.

La izbucnirea războiului în 1914, România a ales să rămână neutră, deși avea un tratat secret cu Austro-Ungaria. Clasa politică românească era împărțită între susținătorii Puterilor Centrale (Triplei Alianțe) și cei ai Antantei (Triplei Înțelegeri). În cele din urmă, influența opiniei publice, care susținea unirea cu Transilvania, implicit și promisiunile teritoriale făcute de Antantă au înclinat balanța. Contextul istoric permite ca în **august 1916**, după o perioadă de doi ani de neutralitate, România să-și negocieze intrarea în **Primul Război Mondial** de partea Antantei, dorind **eliberarea Transilvaniei** de sub dominația austro-ungară.

În timpul Primului Război Mondial, Biserica Ortodoxă Română a susținut efortul de război al României. După cum se cunoaște, rugăciunea în vreme de război reprezintă un sprijin spiritual, o sursă de speranță și un simbol al unității comunității. Într-un context marcat de suferință, pierderi umane masive și incertitudine, rugăciunea a devenit o formă esențială de sprijin spiritual, moral și psihologic. Ea nu poate opri conflictele, dar poate aduce liniște sufletească și implicit, poate menține vie dorința de pace în inimile oamenilor. Războiul reprezintă unul dintre cele mai grele momente din viața unei societăți, aducând cu sine distrugere, frică și pierderi de vieți umane.

Încă din momentul mobilizării, reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române s-au alăturat demersului de susținere pentru Armata Română, totodată de ajutorare a populației civile.

Conform textului descifrat al telegramei¹ nr. 7799 din 14/ 27 august 1916, care a fost înaintată Mitropolitului Pimen Georgescu, al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, autoritățile de la București solicită binecuvântarea soldaților care urmau să participe la viitoarele operațiuni militare.

„Î.P.S. Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Iași
București, 8534/ 2.134/126 -27 / 8-11

¹ Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei (AAMB), fond *Cancelaria*, dosar nr.1/1916, f.80.

Din clipa în care armata română pornește la luptă pentru a înfăptui idealul național al neamului nostru, gândul tuturor se îndreaptă cu încredere către cel Atotputernic și caută întărire sufletească de la credința strămoșească, ce a susținut pe înaintașii noștri cu toate grelele lupte pe care au fost siliți să le poarte de-a lungul veacurilor spre a putea păstra și înălța statul acesta. – Rog, deci pe Î.P.S. Voastră să ia imediat măsuri ca pretutindeni preoții să binecuvânteze pe cei ce cu atâta avânt pleacă să se jertfească pentru mărirea și gloria neamului. – Și ca tot deodată să se facă în toate bisericile, din de Dumnezeu păzită eparhie, pe care o păstoriți euvințele [bine cuvenitele] rugăciuni pentru osânda oștirilor române.

Ministru de culte, I.G. Duca²”.

Conform însemnării de pe telegramă Mitropolitul Pimen Georgescu³ a dat „ordin telegrafic tuturor Protoiereilor Eparhiei”⁴, aceștia având dispoziție în acest sens. Un prim astfel de ordin a fost transmis „protoiereului județului Botoșani”⁵.

„Ordin telegrafic Protoiereilor Eparhiei

Nr.2658, 1916, August 14

Protoiereului județului Botoșani

Fiind decretată mobilizarea Armatei Române și pornirea ei la luptă pentru împlinirea idealului nostru național, vă comunicăm să puneți de urgență în vedere tuturor preoților din orașe și din sate ca să facă rugăciuni în biserici pentru izbânda scumpei noastre oștiri, să binecuvânteze și să îmbărbăteze cu cuvinte înflăcărâte pe ostașii carii merg să-și facă datoria către patrie, țară și legea strămoșească.

Nr. 2659 Id [Idem] Protoiereului jud. Suceava

Nr. 2660 Id [Idem] Protoiereului jud. Dolhasca

Nr. 2661 Id [Idem] Protoiereului jud. Neamțu

Nr. 2662 Id [Idem] Protoiereului jud. Iași”⁶.

² Ion Gheorghe Duca (I.G. Duca, 1879-1933), om politic liberal, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice în perioada Primului Război Mondial, (4 ianuarie 1914 – 10 decembrie 1916; 11 decembrie 1916 – 28 ianuarie 1918; 29 noiembrie – 12 decembrie 1918) și unul dintre apropiații prim-ministrului Ion I.C. Brătianu. – I.G. Duca, *Portrete și amintiri*, ediția a V-a, București, Editura Humanitas, 1990, pp.11-20.

³ Pimen Georgescu, (1853-1934), a fost hirotonit ca mitropolit la Iași, la 15 februarie 1909, până atunci fiind episcop al Dunării de Jos, în locul marelui episcop Melchisedec Ștefănescu. De la începutul secolului al XX-lea, după Iosif Naniescu (1875-1902) și Partenie Clinceni (1902-1909), Pimen Georgescu era al treilea mitropolit al Moldovei și Sucevei. Perioada în care Pimen Georgescu a fost mitropolit a inclus și împrejurările grele ale Primului Război Mondial, întrucât a condus în perioada 1909-1934, fiind considerat „mitropolitul războiului”. – Aurel Pentelescu, Gavriil Preda, *Mitropolitul Pimen Georgescu (1853-1934) și Marea unire din 1918*, Editura Militară, București, 2019, p.113.

⁴ AAMB, fond *Cancelaria*, dosar nr.1/1916, f.8.

⁵ *Ibid.*, f.12.

⁶ *Ibid.*.

Prin urmare, despre momentul mobilizării au fost înștiințate inclusiv toate mănăstirile din zonă, dovadă fiind telegrama nr.1271 din 14/27 august 1916, trimisă către Mănăstirea Vărativ.

„Decret mobilizare

Î.P.S. Mitropolitul Moldovei și Sucevei

[Mănăstirea] Vărativ

Prezentată la Iași, Nr. 1271, text, cuv.:, data: 27/8, ora: 1, m.[minute]: 48, timpul: ...

Transmisă de Piatra N. [Piatra Neamț], data: 27/8, ora: 8, m. [scris ilizibil], timpul:

Mobilizarea Armatei Române a fost decretată pentru astăzi 14 august orele 12 noaptea.

P [...] Directorul Mitropoliei Teodor Manea⁷

Nr.2658

Conformitate, [semnătură ilizibilă]⁸”.

De asemenea, o altă telegramă⁹ a fost înaintată către maica stareță a Mănăstirii Vărativ, călugărița Zenaida Racliș¹⁰, tot la 14/27 august 1916, ora 18.

⁷ Conform unui alt document din Arhiva Mitropoliei Moldovei, adresat Ministrului de Război, Vintilă C. Brătianu, care preluase portofoliul ministerial începând cu data de 15 august 1916, avem referințe referitoare la situația lui Teodor Manea.

„D-lui Ministru de Război

Nr.2789

1916 August 18

La Cancelaria Sf. Mitropolii de la Iași, se află ca copist dactilograf tânărul Teodor Manea, subofițer rezervist din contingentul 1909 mobilizat actualmente la compania a III-a sanitară, din Galați, de ale cărui servicii suntem foarte mulțumiți și folosiți. (...)

Pentru aceste considerațiuni (...) intervenim către D-nia [Domnia] Voastră rugându-vă stăruitor să binevoiți a dispune ca acest tânăr să fie transferat ca subofițer sanitar rezervist la Spitalul Militar din Iași, (...).

Nădăjduim că D-nia [Domnia] Voastră veți binevoi a face acest act de clemență în niște împrejurări atât de grele. Vă rugăm să primiți asigurarea deosebitei Noastre considerațiuni și arhiepiscopale binecuvântări.

DOMNEI SALE

DOMNULUI MINISTRU DE RĂZBOI.”. - *Ibid.*, f.53.

⁸ *Ibid.*, f.9.

⁹ *Ibid.*, f.13

¹⁰ Zenaida Racliș (1860-1938) a fost maică stareță a Mănăstirii Vărativ în perioada 1909-1926. Născută cu numele de botez Smaranda, aceasta era descendenta ramurii botoșănene a familiei Racliș. Tânăra Smaranda a intrat în monahism și s-a stabilit la Mănăstirea Vărativ, unde mai avea alte patru surori. În iarna anului 1886, Ministerul Domeniilor [Casei Regale] o numește „maistră de război” și o desemnează pentru a ajuta călugărițele de la mănăstirile Agapia și Vărativ să se perfecționeze în tehnica țesăturilor la război la școlile de țesut recent înființate. Fiind o fire sensibilă, autodidactă și cunoscătoare a câtorva limbi străine, bine

„14 august
Orele 18 noaptea.
[Nr.] 2658
[Telegramă] Telefonată
Extra urgentă
Secret mobilizare
Î.P.S. Mitropolit PIMEN al Moldovei
Mănăstirea Văratec
Prin Târgu Neamțu.

Mobilizarea Armatei Române a fost decretată pentru astăzi 14 august orele 12 noaptea.

DIRECTORUL MITROPOLIEI¹¹.

Stăruința cu care erau trimise telegramele de înștiințare, cu precădere pentru Mănăstirea Văratec¹², au drept temei faptul că Mitropolitul Pimen Georgescu, în perioada respectivă, se afla la această mănăstire, fiind într-una din vizitele sale de lucru. Prin urmare, solicita să fie informat cu privire la orice situație urgentă de stat, având în vedere mobilizarea, drept dovadă fiind următoarea telegramă.

„Dată din M –rea [Mănăstirea] Văratec
Telegramă Cancelariei Sf. Mitropolii Iași
Nr.2670

1916 August 14

Trecută în registrele Sf. Mitropolii la nr. [...] 17 August

Î.P.S. Mitropolit se află la Mănăstirea Văratec și invită pe P.S. Vicar [Antim Petrescu Botoșăneanul]¹³, iar în lipsă pe acel slujbaș al Cancelariei să comunice imediat aici unde e oficiu telegrafic orice știre urgentă.

instruită și interesată de cunoaștere, în detaliu, a istoriei Mănăstirii Văratec, elaborează prima monografie a mănăstirii, împreună cu preotul arhimandrit Evghenie Ungureanu, cel care fusese stareț al Mănăstirii Neamț, (Evghenie Ungureanu, arhim., Zenaida Racliș, arhim., *Istoria Mănăstirii Văratec, culeasă de către Arhim. Evghenie Ungureanu și Arhim. Zenaida Racliș în anul mântuirii 1932.*, [s.l.], Tipografia Sf. Mănăstiri Neamțu, 1932). – Iosefina Giosanu, stavrofora, *Duhovnicie – filantropie la Mănăstirea Văratec: tradiție, continuitate și înnoire*, București, Editura Paideia, 2015, pp.188-189.

¹¹ AAMB, fond *Cancelaria*, dosar nr.1/1916, f.13.

¹² *Ibid.*, f.15.

¹³ Antim Petrescu Botoșăneanul de la Mitropolia Moldovei și Sucevei a fost arhiereul vicar Arhiepiscopiei Iașilor în perioada 1912-1918. S-a născut în anul 1875, în Păușești-Măglași, județul Vâlcea. În perioada 1889-1893 a urmat cursurile inferioare ale Seminarului din Râmnicu-Vâlcea și cursurile superioare la Seminarul „Central” din București. În perioada 1893-1897 a urmat Facultatea de Teologie din București, unde își dă examenul de licență în anul 1901. A fost preot de garnizoană și profesor la liceul militar din Craiova. De asemenea, a fost diacon și funcționar în Cancelaria Episcopiei Râmnicului în perioada 1897-1903. S-a

Director Mitro. [Mitropolie].”

Drept urmare, la 15/28 august 1916, România s-a implicat în Primul Război Mondial, scopul fiind războiul pentru întregirea națională. În aceste clipe de nesiguranță, rugăciunea devine un sprijin esențial, atât pentru cei care luptă pe front, cât și pentru cei rămași acasă, oferindu-le puterea de a rezista suferinței și de a păstra speranța în inimă.

Într-o altă telegramă¹⁴ transmisă de către cancelaria Mitropoliei Moldovei și Sucevei, la 19 august 1916, protopopiatelor județelor Iași, Neamț, Botoșani, Dorohoi și Suceava, Mitropolitul Pimen Georgescu dă dispoziție cu privire la programul liturgic și privegheri de rugăciuni pentru soldații români și consolarea familiilor celor aflați pe front.

Textul telegramei Mitropoliei Moldovei și Sucevei destinată protopopiatelor din subordine:

„Telegramă

1916 August 19

Nr.2734

Protopopiei Iași

Începând de astăzi Vineri, 19 august, se va săvârși în toate bisericile din orașe și sate, în fiecare Vineri la orele 7 seara, priveghere cu rugăciuni pentru biruința oștirii și ocrotirea ei, iar în Duminici și sărbători, la slujba Sf. Liturghii se vor adăuga și rosti solemn, ectenii și rugăciuni pentru război. De toate acestea veți lua măsuri a se îndeplini, cară preoții să înștiințeze poporul și autoritățile, spre a asista la aceste sfinte slujbe.

Nr. 2735 Idem Protopopului jud. Neamțu

Nr. 2736 “ “ jud. Botoșani

Nr. 2737 “ “ jud. Dolhasca

Nr. 2738 “ “ jud. Suceava”.

În consecință, bisericile deveneau locuri de refugiu spiritual, unde comunitățile se adunau pentru slujbe, pomeniri și rugăciuni colective. O astfel de telegramă, privind programul liturgic și privegherile de rugăciuni, a fost înaintată inclusiv către mănăstirile din subordine.

„Telegramă circulară către mănăstiri

remarcat ca preot al Bisericii „Sfinții Arhangheli” din Craiova, în perioada 1903-1912, iar mai apoi ca arhiereu vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei. A fost ales și instalat episcop al Episcopiei Râmnicului în anul 1918, dar alegerea sa a fost anulată în toamna aceluiași an. În cele din urmă a condus ca locțiitor, până la moartea sa, fiind ales episcop vicar al Episcopiei Râmnicului în perioada 1918-1919. A murit pe 6 septembrie 1919, fiind îngropat la Râmnicu-Vâlcea. - Constantin Grasu, *Istorisiri amalgamate*, Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă”, 2015, p.155-157.

¹⁴ AAMB, fond *Cancelaria*, dosar nr.1/1916, f.56.

Mănăstirea Neamț

Nr.2739

1916 August 19

Luați măsuri, ca în toate nopțile să se facă privegheri cu rugăciuni pentru izbânda armatei noastre în război.

De asemenea, se vor face rugăciuni la slujba Sf. Liturghii.

Nr.2740 idem mănăstirii Secu

Nr.2741 ” ” Agapia

Nr.2742 ” ” Văratice

Nr.2743 ” ” Durău

Nr.2744 ” ” Agafton

Nr.2745 ” ” Vorona

Nr.2746 ” ” Slatina

Nr.2747 ” ” Râșca”¹⁵.

Poziția de neutralitate a țării noastre a durat până pe 15 august 1916, atunci când trupele române au trecut munții în Transilvania, cu scopul de a realiza „unirea românilor de pe cele două părți ale Carpaților”¹⁶ și toate ziarele vremii publicau „Proclamația către țară”, semnată de Regele Ferdinand I și de membrii guvernului, prin care chema țara la întregirea visului înaintașilor „încheind pentru totdeauna ceea ce Mihai Viteazul a îndeplinit numai pentru o clipă: Unirea românilor de pe cele două părți ale Carpaților (...)”¹⁷.

De asemenea, autoritățile locale din Iași, pregătite pentru starea de război, solicitau Mitropoliei Moldovei și Sucevei, la 19 august 1916, ca la fiecare biserică să existe un clopotar de serviciu care să alarmeze populația în cazul unor atacuri aeriene. Telegrama¹⁸ este înaintată de primarul Gheorghe Mârzescu¹⁹, iar conform

¹⁵ *Ibid.*, f. 60

¹⁶ Extras din *Ordinul de zi din 15 august 1916*. – *Marele Cartier General al Armatei Române. Documente 1916-1920*, București, Editura Machiavelli, 1996, p. 32.

¹⁷ Extras din *Proclamația către țară* a Regelui Ferdinand din 15/28 august 1916, „*Români! (...) Pentru neamul nostru, el (războiul) a adus ziua așteptată de veacuri de conștiința națională, ziua Unirii lui după vremuri îndelungate de nenorociri și de grele încercări. (...) Înaintași noștri au reușit să întemeieze statul român prin Unirea Principatelor, prin războiul Independenței, prin munca lor neobosită pentru renașterea națională (...). Astăzi, ne este dat nouă să întregim opera lor, închegând pentru totdeauna ceea ce Mihai Viteazul a îndeplinit numai pentru o clipă, unirea românilor de pe cele două părți ale Carpaților (...). De noi atârână astăzi să scăpăm de sub stăpânirea străină (...). Români! (...). Cu Dumnezeu înainte!*”. - Gheorghe Sbârnă, Silviu Miloșiu, Ion Stanciu, Iulian Oncescu, *Documente privind istoria modernă și contemporană a României*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2006, p. 163.

¹⁸ Textul integral al telegramei înaintat de către primăria Iași:
„*Înalt Prea Sfințite*

însemnării „se va răspunde că se admite înființarea acestui post”, subînțelegem colaborarea dintre autoritățile statului și reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române, în cazul de față Mitropolitul Pimen Georgescu²⁰.

Rugăciunea are un rol important în consolidarea comunităților, în consecință, Mitropolitul Pimen Georgescu, în perioada mobilizării Armatei Române, a solicitat prin câteva scrisori pastorale, în vreme de război, ajutorul preoților mireni spre a rosti rugăciuni de întraajutorare pentru soldați. O astfel de scrisoare pastorală pentru implicarea bisericilor este adresată „către preoții Moldovei, în vreme de război”²¹, la 20 august 1916.

Cu onoare vă rugăm să binevoiți a admite înființarea la Mitropolie a unui post de observare a aeronavelor.

Totodată vă rugăm a ordona ca în fiecare biserică să fie câte un clopotar de serviciu în timpul nopții care să stea în clopotniță și să repete semnalele ce le va primi de la Mitropolie”. – AAMB, fond Cancelaria, dosar nr.1/1916, f.64.

¹⁹ Gheorghe Gh. Mârzescu, (cunoscut mai ales ca George G. Mârzescu (1876-1926), a fost jurist și om politic, membru al Partidului Național Liberal. Pe durata desfășurării Primului Război Mondial a deținut mandatul de primar al orașului Iași (27 aprilie 1914 - 14 decembrie 1916), ministru al Agriculturii și dezvoltării rurale (11 decembrie 1916 – 28 ianuarie 1918), ministru al Afacerilor Interne (29 noiembrie 1918 – 26 septembrie 1919). Prin calitatea sa de primar, în perioada refugiului în Moldova, a fost un permanent colaborator al lui Ion I.C. Brătianu, pe care l-a susținut în acțiunile întreprinse pentru apărarea integrității țării și a formei de guvernământ. Gheorghe Gh. Mârzescu la Iași a avut diferite funcții: director general al Epitropiei Spitalelor „Sf. Spiridon” și profesor suplinitor de Drept Civil (1901-1904), director al ziarului *Liberalul* (1904-1906), subprefect de Iași (1907), A fondat ziarul *Mișcarea*, practicând totodată avocatura în orașul său natal. - Gheorghe Gh. Mârzescu, *Fapte și impresii zilnice(1917-1918)*, ediție îngrijită de Ioan Lăcustă, București, Editura Curtea Veche Publishing, 2004, pp.18-19.

²⁰ La solicitarea primarului Gheorghe Mârzescu, din 19 august 1918, există și răspunsul din partea Mitropolitului Pimen Georgescu.

„Domnului Primar al Comunei Iași,

Nr.2762

1916 August 19

Luând cunoștință de cele arătate prin adresa D-voastră Nr.13551 a ne grăbi a vă răspunde, că admitem înființarea unui post de observație a aeronavelor la Mitropolie. Totodată s-au luat măsuri pentru la fiecare biserică să fie câte un clopotar de serviciu, în timpul nopții, care să repete semnalele, ce se vor dat de la postul de la Mitropolie.

Id [Idem] Protoieriei Iași

Nr.2763

1916 August 19

Vi se aduce la cunoștință, că în urma adresei 13551 a Primăriei Iași, am admis înființarea unui post de observație a aeronavelor la Mitropolie.

Totodată veți lua măsuri ca la fiecare biserică, unde sunt 3 slujitori inferiori să fie câte un clopotar de serviciu în timpul nopții, care să repete semnalele ce se vor da din postul de la Mitropolie”. - AAMB, fond Cancelaria, dosar nr.1/1916, f.80.

²¹ *Ibid.*, f. 74.

Cu trimitere la momentul mobilizării și la textul „Proclamației către țară” a Regelui Ferdinand I, Mitropolitul Pimen Georgescu solicită înălțarea de rugăciuni pentru izbânda soldaților români. „Iubite Părinte, după o așteptare de veacuri, ceasul a sunat! (...) M.S. Regele Ferdinand I, la un loc cu frunțașii țării, după multă gândire și matură chibzuință, a hotărât mobilizarea oștirii și pornirea la război. E minunată și plină de însuflețire proclamația către popor; căci M.S. zice: nouă, celor de azi, ne este dat să întregim opera înaintașilor noștri, închegând pentru vecie, ceea ce Mihai Viteazul a înfăptuit numai pentru o clipă, „UNIREA ROMÂNILOR” de pe cele două părți ale Carpaților. (...) În aceste zile mari ale neamului nostru, se cuvine, ca toți românii, ca unul singur, să avem sus inimile către cel Atotputernic, sugându-L să ne ajute, ca să ne înălțăm la vitejia strămoșească, purtată de bătrânii noștri de-a lungul veacurilor trecute. Și acum, onorate și iubite părinte, în aceste vremuri grele, poporul păstoriei noastre și noi conducătorii lui sufletești, să ne aducem aminte, că sfânta credință strămoșească, prin biserica noastră națională, ne-a unit pe toți la un loc și a întărit sufletul cu nădejde și brațul cu vitejie. Și dacă așa a fost în trecut, așa se cade să se facă și acum”²².

Totodată, în textul scrisorii pastorale menționate, Mitropolitul Pimen Georgescu amintește de sacrificiul populației pe durata războiului, implicit despre slujbele și rugăciunile organizate de cler pentru a contribui la menținerea moralului. „La muncă până la jertfă, fiecare dintre noi: cei tineri îmbrăcați cu haina ostășească și cu arma în mână, să lupte cu vitejie pentru țara lor; cei în vârstă, bărbați ori femei, să muncească fără preget²³, dând țării cele trebuincioase în vreme de război și îngrijind cu bunăvoință de cei rămași acasă, în umbra ostașilor plecați; cei bătrâni și în neputință a munci, adunați prin biserici, la oraș și la sate, să ceară ajutor lui Dumnezeu pentru desăvârșita biruință a oștirii noastre asupra vrăjmașilor. Până și copiii să simtă însemnătatea acestor zile mari, de care, să-și aducă aminte în viitorul vieții lor. (...) Acum, orice român, în toată ființa sa, se cuvine să simtă măreția zilei pentru întregirea neamului și să fie gata până la jertfa de sine, pentru închegarea ROMÂNIEI MARI (...)”²⁴.

Mai apoi, Mitropolitul Pimen Georgescu amintește responsabilitatea și rolul preoților în comunitățile lor și asupra îndeplinirii serviciilor religioase pe front și în spatele frontului, „(...) Aș dori, ca cuvântul Meu – mai ales în aceste vremuri - să fie ascultat și bine primit de către toți bunii români creștini din Cuprinsul Mitropoliei Moldovei și Sucevei; și nu mă Îndoiesc de aceasta; căci, prin cuvântul Meu povestesc greutățile trecutului, istorisesc vitejia străbună și privesc cu încredere

²² *Ibid.*.

²³ *Preget* (cf. DEX) – fără întrerupere, neîntârziat, menaja, tihnă, răgaz, ezitare, etc.;

²⁴ AAMB, fond *Cancelaria*, dosar nr.1/1916, f.74.

strălucirea viitorului. Dar, îndeosebi către voi Mă adresez, iubiții mei preoți, care moșteniți un nume câștigat de înaintașii voștri în istoria războaielor neamului, ca să mergeți înainte cu Crucea în mână, căci oștirea e creștină, (...). Cei aleși și orânduți d'a însoți armatele în război, să-și facă datoria până în tranșee, îndemnând la luptă pe ostași și de va fi nevoie, să moară împreună cu ei pentru lărgirea hotarelor și mărirea țării. Cei de la spitalele de răniți și trenurile de ambulanță, precum călugării și călugărițele de la „Crucea Roșie”, să însoțească pe ostașii răniți, mângâindu-i și explicându-le, că rănilile căpătate în război, rămân cele mai frumoase podoabele unui ostaș viteaz. Preoții din parohii, vor binecuvânta și încuraja pe cei ce pleacă în război, arătându-le recunoștința și cinstea, ce se dă acestora ce se jertfesc pentru țară și neam. (...) Nu mai puțin va purta de grijă pentru mângâierea și ajutorarea familiilor celor plecați în război, asigurând că țara le va ajuta la toate nevoile lor. În sfârșit, voi preoții de parohii, în aceste vremuri de război, prin sunete de clopote, ziua și noaptea, veți chema pe credincioși la rugăciune, după cum ostașii în timp de război, prin buciul ostășesc, sunt chemați la luptă. Veți rosti rugăciuni pentru biruința oștirii în acest război, din care cu ajutorul lui Dumnezeu, să avem o Românie Mare cu o biserică slăvită. Atotputernicul să întărească cu vitejie și să apere de primejdie scumpa noastră Armată. (...)”²⁵.

Această scrisoarea pastorală era însoțită de către un formular „Rugăciuni care se citesc în vreme de război, pentru rege, oaste și popor”²⁶, în care Mitropolitul Pimen Georgescu oferă indicații asupra programului liturgic, prezintă momentele slujbei religioase, amintind diverse texte religioase²⁷.

Mitropolitul Pimen Georgescu pune accent pe rugăciunea colectivă și credința străbună, întrucât acestea au fost asociate cu idealurile de jertfă, patrie și onoare. În acele momente rugăciunea colectivă consolida solidaritatea națională și identitatea religioasă și implicit juca un rol important în unificarea comunității. De asemenea, rugăciunea ajuta la acceptarea pierderii și la păstrarea unei speranțe în viața de apoi.

Totodată într-o altă scrisoare pastorală redactată de Mitropolitul Pimen Georgescu, care este înaintată protopopiatelor din zona Moldovei, la 23 august 1916, sunt menționate „rugăciuni care se citesc în vreme de război, pentru Rege, oaste și popor”. Această scrisoare pastorală urmând a fi trimisă „de urgență tuturor preoților

²⁵ *Ibid.*.

²⁶ *Ibid.*, f.78.

²⁷ În cadrul arhivei Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, din prezent, există numeroase însemnări cu schițe personale ale Mitropolitului Pimen Georgescu, cu îndrumări asupra programului liturgic, pe durata războiului, cu privire la formularea unor rugăciuni sau momentul în cadrul cărora acestea pot fi rostite. Aceste documente, poartă rezoluția „concept”, fiind identificat scrisul Mitropolitului cu cerneală neagră.

urbani și rurali”. De consemnat că în fiecare scrisoare pastorală existau referințe la modul rostirii rugăciunilor, inclusiv a desfășurării serviciului liturgic. Menționăm o astfel de precizare din scrisoarea pastorală înaintată, „(...) Scrisoarea pastorală se va citi în biserică în auzul tuturor creștinilor în prima zi de Duminică sau sărbătoare; iar rugăciunile se vor rosti așa precum se arată în formular, la Sf. Liturghie și la privegherea ce am rânduit a se face în fiecare Vineri seară”²⁸. Totodată, textul unei scrisori pastorale a fost transmis implicit, în perioada următoare, către cancelariile mănăstirilor Cetățuia, Neamț, Secu, Vorona, Râșca, Durău și Gorovei²⁹.

Cu privire la măsurile adoptate astfel încât populația civilă să nu fie alarmată, amintim o altă telegramă circulară trimisă, de către Mitropolia Moldovei și Sucevei, destinată „revizorului eclesiasitic și protoieriei județelor Neamț, Suceava, Botoșani, Dorohoi și Iași”, la 30 august 1916. În care amintește „prezența, în interes de serviciu, spre a primi instrucțiuni asupra activității pastorale în vreme de război”³⁰, la Iași, la Cancelaria Mitropoliei, pentru ziua de 2 septembrie 1916, ora 9:00. Această circulară era însoțită de altă înștiințare destinată „protoieriei județelor Suceava, Botoșani, Dorohoi și Iași”, privitoare la modul în care populația putea fi informată „prin sunarea clopotelor de la biserici”³¹.

Pentru județul Neamț, solicitarea venise din partea autorităților către Mitropolitul Pimen Georgescu cu câteva zile înainte. La 22 august 1916, când protoieria Neamț transmitea la Iași o serie de măsuri, „(...) în urma propunerii administrației civile a orașului Piatra N. [Piatra-Neamț], am suspendat sunarea clopotelor la înmormântări, din cauză că publicul este înfricoșat de neconținută venire a aeroplanelor dușmane, care au aruncat explozibile în oraș și care sunt anunțate prin tragerea clopotelor și sunarea goarnelor, și smerit sunt de părere a se

²⁸ AAMB, fond *Cancelaria*, dosar nr.1/1916, f. 86.

²⁹ *Ibid.*.

³⁰ *Ibid.*, f.107.

³¹ „*Protoieriei Iași*

Nr. 2878

1916 August 30

În vedere că printre alte 9 mijloacele de luptă, vrăjmașii noștri ne atacă atât în timpul zilei, cât și a nopții cu diferite aeronave), care atacuri în urma înțelegerii ce am avut cu autoritățile militare și civile, sunt anunțate publicului prin sunarea clopotelor de la biserici, pentru a nu se produce vreo confuzie, hotărâm a se suspenda, până la noi dispozițiuni sunarea clopotelor de la biserici, din orașul Iași și împrejurimi, fie chiar pentru înmormântări, Dumnezeu-știle slujbe vor fi anunțate creștinilor numai prin sunarea toacei. Despre aceste dispozițiuni veți înștiința pe toți cucer. [cucernicii] preoți spre a se conforma.

Mitr. [Mitropolitul]

Idem

Nr.2891 Protopop Botoșani

Nr.2892 Protopop Dorohoi

Nr.2893 Protopop Suceava”. - Ibid., f.109.

suspenda sunarea lor și la slujbele bisericești; tot din această cauză fiind interzisă aprinderea luminilor în oraș în timpul nopții, privegherea ordonată prin nr. 2735 a.c.[anul curent, 1916], cred că e menit a se face de la orele 4 p.m., rămân însă la Înalta aprobare și deciziune sunt al Î.P.S. Voastre. Prea plecat supus servitor, protoieru econ. Gh. Popovici (...)”³².

În ceea ce privește ridicarea moralului soldaților răniți aflați în convalescență în diferite spitale, Mitropolitul Pimen Georgescu a dispus ca numeroase cărți de rugăciuni³³ să fie împărțite acestora. Cărțile de rugăciuni au mai multe roluri importante, nu doar religioase, ci și personale, pot să liniștească, să dea un sentiment de sprijin și sens într-o asemenea situație grea. Conform unei circulare, din 5 septembrie 1916, adresată tuturor protoierilor județelor Moldovei, Mitropolitul Pimen Georgescu dispunea cum să fie aceste cărți distribuite, „(...) vi se trimite un număr de cărți notate pe contra pagină, pe care le veți împărți proporțional cu numărul de paturi la spitalele regionale, din acel oraș, spre a fi întrebuințate ca carte de citit pentru răniți”³⁴. Conform circularei respectivă printre cărțile distribuite, sunt menționate „10 exemplare – „Cuvinte sufletești” de Carmen Silva, 20 exemplare – „Învățătura Creatorului” de Ștefanelli, 5 exemplare – „Mica Psaltire”, 1 exemplar – „Carte de rugăciuni”, 1 exemplar – „Două hotărâri a Sf. Sinod cu privire la sărbători și posturi”, 5 exemplare – „Istoricul seminarului Veniamin”³⁵. De asemenea, la 6 septembrie 1916, tot printr-o circulară înștiința protopopiatele Fălticeni, Piatra-Neamț, Botoșani și Dorohoi, „(...) prin poștă s-a expedit din partea-Mi cărți pe care se urgență le veți preda spitalelor de acolo spre a fi citite de răniți”³⁶.

De remarcat că stau drept dovadă numeroasele adrese de la diverse spitale, pentru numărul de exemplare distribuite „spre citire și mângâiere sufletească”³⁷. Numeroase înștiințări veneau ca mulțumire, având în vedere că „(...) Aste cărți s-au distribuit răniților militari din spitalul nostru, spre a fi citite (...)”³⁸. Inclusiv Alexandru Marghiloman³⁹, președintele Societății „Crucea Roșie” din România,

³² *Ibid.*, f.105.

³³ Conform unei adrese găsită în arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, dintre cărțile oferite de către Mitropolitul Pimen Georgescu în timpul Primului Război Mondial, spre a fi împărțite răniților, amintim „*Cele 11 Evanghelii a Patimilor*”, „*Jurământul și cuvinte ostășești*”, „*Pregătiri sufletești pentru zile mari*”. - *Ibid.*, f.212.

³⁴ *Ibid.*, f. 181.

³⁵ *Ibid.*.

³⁶ *Ibid.*, f.188.

³⁷ *Ibid.*, f.130, 132, 134, 169, 182, 183, 186, 193, 195, 214, 216, 217, 218.

³⁸ *Ibid.*, f.169.

³⁹ Alexandru Marghiloman (1854-1925), om politic, unul din liderii Partidului Conservator și șef al acestuia din anul 1914. A studiat dreptul și științele politice la Paris, până în anul

trimite o circulară cu mulțumirile aferente Mitropolitului Pimen Georgescu, la 27 august 1916, „(...) vă rugăm respectos să binevoiți a primi cele mai călduroase mulțumiri pentru Înalta D-Voastră bunăvoință de-a fi dăruit Soc. [Societății] noastre cărți de lectură pentru răniți”⁴⁰.

Administratorul Spitalului nr. 267, din Iași, la 7 septembrie 1916, mulțumea pentru cărțile distribuite, „(...) am primit donația de 12 cărți religioase (...) pentru lectura și mângâierea bolnavilor pentru care Vă aducem expresia profundeii lor recunoștințe și în același timp Vă rugăm a primi respectoasele mulțumiri ale administrației”⁴¹. Conform unei adrese a administrației Spitalului Regional Sanitar

1878. Revenit în țară a intrat în magistratură, ca procuror, la Tribunalul Ilfov, începând cu 8 ianuarie 1879, de unde a demisionat în anul 1883, pentru a se înscrie în barou. Începând cu anul 1884 devine avocat, funcție din care se retrage după câteva luni, pentru a se lansa în politică. Remarcându-se ca un bun orator, un parlamentar abil și priceput elector, s-a încadrat în mișcarea junimistă, începând cu anul 1891. Începând din iunie 1914, Alexandru Marghiloman a fost ales președinte al Partidului Conservator. A deținut multe portofolii ministeriale (justiție, lucrări publice, agricultură, industrie, comerț, afaceri străine, interne, finanțe) în diverse cabinete conservatoare. Alexandru Marghiloman a fost președintele Societății „Crucea Roșie” din România în perioada 1914-1925. S-a pronunțat pentru neutralitatea României față de Primul Război Mondial, favorabilă însă Puterilor Centrale. Rămas în teritoriul ocupat de trupele Puterilor Centrale, Alexandru Marghiloman a fost numit prim-ministru în perioada martie-octombrie 1918, calitate în care a semnat tratatul de pace cu Germania, fapt care i-a cauzat multe neplăceri, contribuind oarecum la marginalizarea lui în viața politică. Totodată, prin funcția ce o deținea având o contribuție importantă la unirea Basarabiei cu România. A intrat ca deputat în primul parlament reunit al României Mari, unde a ținut un discurs memorabil. Prin acest discurs a răspuns într-un mod relevant și în același timp elegant unor acuze aduse de Ion I.C. Brătianu. Acuzele erau privitoare la semnarea păcii cu Germania din 24 aprilie – 7 mai 1918 în calitatea sa de prim-ministru. În același timp, Alexandru Marghiloman, fiind un orator strălucit, a devenit un fervent luptător pentru cauza poporului român, pentru realizarea unității naționale. - Eugen Stănescu, Iulia Stănescu, Gavriil Preda, *România Mare, Putere politică*, Ploiești, Editura KARTA-GRAPHIC, 2010, pp.256-258.

⁴⁰ De apreciat rezoluția însemnată de către Mitropolitul Pimen Georgescu asupra adresei, „*se va păstra în dosarul pentru Crucea Roșie*”. Astfel de rezoluții se regăsesc pe majoritatea documentelor primite de cancelaria Mitropoliei Moldovei și Sucevei, ceea ce reprezintă buna organizare și faptul că întreaga corespondență era verificată de însuși Mitropolitul Pimen Georgescu. De menționat faptul că, prin aceste rezoluții Mitropolitul Pimen Georgescu era interesat spre a colecta mărturii despre implicarea clerului în vremea războiului, întrucât își dorea realizarea unei lucrări științifice. În consecință, în primăvara anului 1918, Mitropolitul Pimen Georgescu solicită întocmirea de rapoarte atât mănăstirilor, cât și protopopiatelor din Moldova, prin care erau prezentate felul în care mănăstirile și parohiile s-au implicat în organizarea de spitale, în prestarea serviciilor sanitare, în ajutorarea orfanilor de război, în cazarea unor regimente militare sau în adăpostirea unor refugiați, în desfășurarea rechizițiilor către Armata Română, implicit în colecta de bunuri sau bani, în oferirea de hrană și îmbrăcăminte pentru populația civilă. - AAMB, fond *Cancelaria*, dosar nr.1/1916, f.114.

⁴¹ *Ibid.*, f.195.

nr.276 din Ospiciul Socola, Iași, din 5 septembrie 1916, care conform textului mulțumea Mitropolitului Pimen Georgescu, „(...) pentru a contribui la alinarea durerilor a ostașilor răniți și la îndulcirea lor sufletească au fost trimise spre acest spital 11 cărți de citit, spre a fi puse la îndemâna răniților, în timpul căutării lor în acel spital”⁴². Aceste cărți religioase au fost distribuite în spitale și pentru educația spirituală, implicit și pentru conectarea comunitară. Totodată, rugăciune oferă sentimentul unui limbaj comun, textul religios menține omul concentrat asupra gândurilor sale, iar rugăciunea nu se rostește singură. Rutina rugăciunii zilnice poate aduce stabilitate interioară și disciplină.

De asemenea, au fost distribuite cărți religioase și în afara teritoriului subordonat Mitropoliei Moldovei și Sucevei, conform adresei din 7 septembrie 1916, către „președinta Societății „Crucea Roșie” Ploiești, un număr de 55 de cărți. Implicit, la 9 septembrie 1916, Mitropolitul Pimen Georgescu înaintează „primarului urbei Câmpina, județul Prahova” un număr de 34 de cărți, conform adresei menționează „(...) am socotit că este de a Mea datorie a trimite (...) cărți de citit, spre a fi puse la îndemâna răniților, în timpul căutării lor, în spitalele din acel oraș (...)”⁴³. Conform însemnărilor Mitropolitului Pimen Georgescu, la 15 septembrie 1916, doamna președinte a Societății „Crucea Roșie”, filiala Galați este înștiințată că urmează să primească 29 de cărți pentru răniții din spitalele din zonă. Tot 29 de exemplare urmează să fie distribuite către Brăila, apoi la Erbiceni, 30 de cărți și la Tg Frumos, 20 de exemplare, începând cu 29 octombrie 1916.

La 24 septembrie 1916, Societatea Națională de „Crucea Roșie”, filiala Galați, trimitea o înștiințare către Mitropolia Moldovei și Sucevei cu referința „(...) confirmând primirea adresei Î.P.S.V. nr. 3137 din 15 Septembrie a.crt. [anul curent, 1916] împreună cu cărțile în număr de 29 bucăți trimise spre a fi puse la îndemâna răniților în timpul căutării lor în Spitalele noastre. (...)”⁴⁴.

Conform textului unei telegrame din partea Societății de „Crucea Roșie”, filiala Brăila, la 26 septembrie 1916, Mitropolitului Pimen Georgescu i s-au adus mulțumiri pentru expedierea celor 29 de cărți bisericești, (...) avem deosebita cinste a vă adevăra primirea stimatei Domniei Voastre Nr.3138 din 15 l.crt. [luna curentă, 15 septembrie] împreună cu 29 de cărți de citit spre a fi puse la îndemâna răniților din spitalele noastre (...)”⁴⁵. Astfel, deducem că respectivele cărți religioase au fost distribuite înainte de termenul stabilit.

⁴² Pe această circulară Mitropolitul Pimen Georgescu, în iulie 1917, conform însemnării sale, menționează „să se știe că în iulie 1917, am trimis 216 vol. cărți pentru prizonierii români din Germania, prin Consiliul de Miniștri”. - *Ibid.*, f.183.

⁴³ *Ibid.*, f.210.

⁴⁴ *Ibid.*, f.356.

⁴⁵ *Ibid.*, f.352.

Printre mulțumirile adresate Mitropolitului Pimen Georgescu putem analiza textul unei circulare transmise de administratorul Spitalului nr.275 din Iași, cu privire la cărțile trimise răniților convalăscenti. „Răspunzând adresei nr. 2989/1916, avem deschisă onoarea de a Vă comunica am primit cele 12 cărți de citit oferite de Î.P.S. Mitropolitul Moldovei și Sucevei. Cărțile însă nu și vor putea ajunge scopul la acest spital, întrucât vom avea numai prizonieri răniți, deci oameni care nu știu a citi românește. (...)”⁴⁶. De apreciat rezoluția Mitropolitului Pimen Georgescu, asupra înștiințării primite, „se vor păstra”⁴⁷.

Tot pentru perioada de reface a răniților din spitale, la inițiativa Ministerului de Război și a Comitetului Central Sanitar, la 5 septembrie 1916, s-a solicitat Mitropolitului Pimen Georgescu, „a da ordine ca preoții din apropierea spitalelor militare sau militarizate din Eparhiile Î.P. Voastre, să facă serviciul religios impus de dogmele creștinești, ostașilor din aceste spitale”. În consecință era înaintat „un carnet de mobilizare (...) din care se vede unde sunt repartizate spitalele din țară”⁴⁸. Prin urmare, în aceeași zi, Mitropolia Moldovei și Sucevei înainta o scrisoare circulară protoierilor din subordine, prin care solicita „a lua legătură cu Comitetele Regionale Sanitare din acel județ, în privința localurilor, în care sunt instalate spitale militare sau militarizate, și a rândui, ca preoții din apropierea acestor spitale să facă în mod conștiincios și exact toate serviciile religioase, de care vor avea nevoie ostașii răniți”⁴⁹. Mitropolitul atrăgea atenția și pentru situațiile excepționale, „dacă sunt mai multe spitale decât preoți, veți orândui un preot pentru 2 sau 3 spitale, după trebuință”⁵⁰.

Măsuri au fost asumate și pentru mănăstirile din Moldova, care au oferit spații din ansamblurile monahale în organizarea de spitale de convalăscentă, inclusiv hrană și servicii de îngrijire. De exemplu, starețul Mănăstirii Durău⁵¹, arhimandritul

⁴⁶ *Ibid.*, f.219.

⁴⁷ *Ibid.*.

⁴⁸ Asupra solicitării însemnate „SECRET mobilizare” Mitropolitul Pimen Georgescu adnotează, „*Se va da ordin protopopilor ca pe preoții cei mai apropiați de spitalele militare regionale să îngrijească pentru îndeplinirea tuturor serviciilor religioase ostașilor răniți*”. - *Ibid.*, f.137.

⁴⁹ Textul circularei este însemnat pe verso - *Ibid.*.

⁵⁰ *Ibid.*.

⁵¹ Cu toate acestea, în raportul Mănăstirii Durău („*Sfânta Monastire Durău, Schiturile Biserici și Tarcău, Comuna Hangu, județ Neamț, Nr.39/ 18 aprilie 1918*”), întocmit în aprilie 1918, sunt expuse principalele demersuri desfășurate de durata Primului Război Mondial, cuprinzând o listă a călugărilor mobilizați la spitalele Societății „Crucea Roșie”. Dar având în vedere că această mănăstire era situată în munți, nu s-a putut transforma în spital, în condițiile în care casele complexului monahal au fost oferite refugiaților. Starețul Teofan Ionescu consemnează și suportul financiar acordat orfanilor de război din localitatea Galu, județul Neamț. În același raport a fost expusă situația rechizițiilor de furaje și animale

Teofan Ionescu⁵², prin circulara nr. 2883, era invitat să se prezinte la sediul cancelariei mitropoliei, „în interes de serviciu pentru Spitalele Crucii Roșii, instalate în mănăstiri, veniți imediat la Iași, spre a primi instrucțiuni”⁵³.

Referitor la primele luni ale participării României în Primul Război Mondial, găsim o solicitare a Mitropolitului Pimen Georgescu adresată Comitetului Redactor al „Revistei Biserica Ortodoxă Română”, de la București, prin care înaintează „(...) un formular de rugăciuni, care se citesc în vreme de război, pentru rege, oaste și popor, vă rugăm să binevoiți a dispune să se publice cel mai apropiat număr al acestei reviste, pentru cunoștința preoților din Mitropolia Moldovei”⁵⁴. Urmând ca aceste publicații să fie repartizate preoților din subordine, iar aceștia având obligația să înștiințeze populația civilă sau distribuite către răniții din spitale.

Cu privire la întrajutorarea membrilor comunităților prin rugăciuni și acte de filantropie, pe timp de război, într-o scrisoare pastorală⁵⁵ adresată preoților din Eparhia Mitropoliei Moldovei și Sucevei, din 10 septembrie 1916, este argumentat rolul preoților în comunitate, implicit rolul donațiilor sau a colectelor publice pentru cauze filantropice. „(...) Țara noastră intrând în război, are multe și mari greutăți de îndeplinit pentru armată; de aceea grija de ostașii răniți la noi, ca în toate țările, e lăsată cel puțin în parte societăților de binefacere și biserici. Pe temeiul acestei îndatoriri biserica noastră, ce înalță către Dumnezeu pentru grabnica însănătoșire a ostașilor răniți, apoi la slujbele bisericesti, mai ales în Duminici și sărbători, cer și îndeamnă pe credincioși ca să contribuie după a lor putere, cu bani și obiecte pentru îngrijirea răniților din spitalele societății „Crucea Roșie”, care astăzi sunt destul de numeroase prin toate orașele țării și pe câmpul de război. (..) veți avea grijă ca în cel mai scurt timp, preoții din orașe și din sate, ajutați de epitropii bisericii și alți fruntași (...) să stăruiască pentru adunarea (...) celor foarte de folos pentru îngrijirea răniților, din a căror sânge și vitejie să nădăjduim că în timpul cel mai scurt se va alcătui România Mare. Sumele de bani și obiecte se vor aduna din 15 în 15 zile și se va înainta cu adresă prin Protopopie către Comitetul Societății „Crucea Roșie” din

făcute de către armată, implicit situația donațiilor pe durata războiului. - *Ibid.*, dosar nr.81/1916, volum VIII, f.144.

⁵² Inițial călugărul Teofan Ionescu a fost starețul Schitului Durău, începând cu anul 1879. Așezământul monahal de la Durău a fost ridicat la rangul de mănăstire de călugări în anul 1904. Cu această ocazie sub ascultarea starețului arhimandritul Teofan Ionescu sunt trecute și schiturile Tarcău și Biserican. Arhimandritul Teofan Ionescu avea atribuții de inspecție și control asupra mănăstirilor din cadrul Mitropoliei Moldovei și Sucevei. - Benedict Sauciuc, arhim., *Mănăstirea Neamț, vatră de spiritualitate și cultură românească*, vol. I - *Mănăstirea Neamț în perioada regimului comunist*, Iași, Editura Doxologia, 2017, pp.58-59.

⁵³ AAMB, fond *Cancelaria*, dosar nr.1/1916, f.149.

⁵⁴ *Ibid.*, f.227.

⁵⁵ *Ibid.*, f.252.

orașul de reședință al aceluia județ. (...) Nădăjduim că preoții noștri vor fi la înălțimea împrejurărilor vremii și vom primi știri îmbucurătoare despre munca lor și în această privință”⁵⁶.

Au existat solicitări și din partea Armatei Române pentru distribuirea de cărți religioase în rândul soldaților, conform unei telegrame din 19 septembrie 1916, de la Târgu-Jiu, „(...) fiind doritori soldații noștri a citi cărți de rugăciuni, vă rugăm prea plecat a ne trimite un număr până la 300 de bucăți, supus și prea plecat protosinghelul Trifan Sturza”⁵⁷. Nu avem cunoștințe despre un răspuns stric cu privire la predarea cărților, dar există o telegramă, la 6 octombrie 1916, care anunță revenirea Mitropolitului Pimen Georgescu la Iași, „(...) diseară sosesc aducând cărți pentru ostașii răniți; veniți la gară cu trăsura; Pimen Mitropolitul Moldovei”⁵⁸. De asemenea, au existat și alte solicitări pentru cărți religioase, de aceea la 24 septembrie 1916, Mitropolitul Pimen Georgescu înaintează o telegramă către administratorul Petre Gârboviceanu⁵⁹ al Casei Bisericii, în care îi amintește de o cerere anterioară, la începutul lunii, prin care cerea să-i fie trimise 1000 de exemplare ale cărții „Ce să crezi și cum să trăiești”, spre a fi trimise la spitalele de răniți, „(...) din nou intervin și vă rog a trimite urgent, altfel ar fi o cheltuială fără folos cu tipărirea ei”⁶⁰.

Tot în toamna anului 1916 s-a pus problema înlocuirii învățătorilor mobilizați pe front de către preoții din sate, în urma unei hotărâri de comun acord cu Mitropolitul Pimen Georgescu, ținând cont că preoții cu vârsta între 35 și 45 de ani erau și ei mobilizați pe front. Cu toate acestea, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, omul politic I.G. Duca, la 23 septembrie 1916, îi aduce la cunoștință Mitropolitului Pimen Georgescu câteva situații speciale, „(...) un mare număr de institutori și învățători au plecat pe câmpul de luptă să-și facă datoria către Țară. Ca școlile să se poată deschide cu mijloacele pe care le avem la îndemână, Ministerul a hotărât ca locul celor mobilizați, acolo unde nu sunt alte elemente, să-l țină preoții satelor în mod gratuit și obligatoriu. Avem însă informații că pe alocuri unii preoți nu răspund apelului ce li s-a făcut ori pretind să li se plătească munca. Față de împrejurările prin care trecem, când este datoria de conștiință pentru fiecare român de a-și da obolul⁶¹ pentru cauza sfântă pentru care luptăm, avem onoarea a vă ruga

⁵⁶ *Ibid.*.

⁵⁷ Rezoluția Mitropolitului Pimen Georgescu: „Buc. [București] 22 Septembrie 1916, *Imediat ce sosesc la Iași, vom trimite*”. - *Ibid.*, f.300.

⁵⁸ *Ibid.*, f.306.

⁵⁹ Profesorul Petre (Petru, Petrache) Gârboviceanu (27.VI.1862-31.XII.1934), administratorul Casei Bisericii (Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice) în timpul Primului Război Mondial.

⁶⁰ AAMB, fond *Cancelaria*, dosar nr.1/1916, f.344.

⁶¹ *Obolul* (cf. DEX) – contribuție de orice măsură, ajutor în scop de binefacere.

să binevoiți a lua fără întârziere măsurile cele mai nimerite ca preoții să dea, ei mai întâi dovadă de abnegație și să răspundă la apelul Ministerului fără a se gândi pentru munca lor la altă răsplată decât aceea pe care o dă conștiința datoriei împlinite la vreme și cu osârdie⁶² (...)”⁶³. Adnotarea Mitropolitului Pimen Georgescu amintește că „se va da ordin protopopilor ca să se ajungă la o înțelegere cu revizorii școlari de județe și cunoscând locurile de la școlile de la țară, care sunt fără învățători, fiind în război, ei obligă preoții cei mai bine pregătiți (...)”⁶⁴. În consecință, la 26 septembrie 1916, protopopiatelor județelor Iași, Neamț, Suceava, Botoșani și Dorohoi li se solicită intervenția ca urmare a sesizării ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice. „(...) prin adresa nr.40447, (...), ne înștiințează, că un număr mare de institutori și învățători, fiind plecați în război, spre a-și face datoria către Țară, pentru ca școlile primare sătești să se poată deschide, cu mijloacele, ce sunt la îndemână, s-a hotărât, ca locurile institutorilor și învățătorilor, plecați la război, - acolo, unde nu sunt alte elemente – să fie suplinite de preoții rurali în mod gratuit și obligatoriu. Hotărârea Ministerului corespunde cu totul împrejurărilor de față, când orice român bun trebuie să-și dea tributul său pentru buna reușită a cauzei sfinte, pentru care noi suntem în război. Așa fiind, vi se scrie a vă pune la înțelegere cu d-l [domnul] revizor școlar, al aceluia județ, care, făcându-vă cunoscut locurile de la școlile sătești, rămase fără învățători prin plecarea titularilor la război, să desemnați pe preoți, cei mai bine pregătiți și mai ales pe cei cu diplomă de seminar spre a suplini acele locuri. Această suplinire o considerăm nu numai ca îndeplinirea uneia dintre cele mai mari datorii ale preotului, de a lumina poporul, dar chiar ca o obligațiune legală, datorită în momentele grele, prin care trecem și de aceea nu Ne îndoim, că preoții noștri vor îndeplini cu toată dragostea. În caz, când vreunul însă nu ar primi cu bunăvoință această însărcinare, Ne veți raporta pentru ca imediat să luăm cuvenitele măsuri”⁶⁵.

De apreciat că, în perioada următoare, însuși Mitropolitul Pimen Georgescu oferă un răspuns ministrului I.G. Duca, cu măsurile întreprinse la solicitarea de a fi înlocuiți învățătorii mobilizați de către preoți. „(...) propunerea făcută prin adresa Domniei Voastre (...), găsind-o foarte nimerită s-a dat ordin protopopilor (...) spre a se pune la înțelegere cu D-nii Revizori Școlari și a desemna preoții care trebuie să suplinească în mod onorific locurile de învățători sătești a căror titulari sunt porniți în război. Pentru o mai bună reușită (...) să se dea ordin (...) ca asupra acestei chestiuni să se pună în înțelegere cu protopopii de județe și suntem siguri că preoții

⁶² *Osârdie* (cf. DEX) – ardoare, râvnă, străduință, strădanie, silință, asiduitate, zel.

⁶³ AAMB, fond *Cancelaria*, dosar nr.1/1916, f.332.

⁶⁴ *Ibid.*.

⁶⁵ *Ibid.*.

noștri vor primi cu dragoste această însărcinare (...) e și o obligație patriotică și legală din partea fiecărui bun român”⁶⁶.

În toamna anului 1916, ofensiva românească în Transilvania e urmată de contraofensiva Puterilor Centrale (Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria), iar trupele inamice avansează rapid spre sud.

Conform unei solicitări din 11 noiembrie 1916, a doamnei Lucia Bogdan⁶⁷, președinta Societății „Crucea Roșie”, filiala Piatra-Neamț, care înaintează o telegramă Mitropolitului Pimen Georgescu, prin care cere ajutor ca preoții de mir să colecteze de la populația civilă diverse bunuri necesare soldaților și răniților din spitale⁶⁸. „(...) Cu cel mai profund și umil respect rog pe Î.P.S.V. [Înalt Prea Sfinția Voastră] să vie în ajutorul „Crucii Roșii” dând ordin telegrafic la toți preoții din județul Neamț să ceară de la lucrători dă dea de bunăvoie efecte de iarnă pentru soldații noștri. Îndrăznesc a ruga pe Î.P.S.V. să pună în vedere ca aceste ofrande să fie aduse direct la Spitalul „Crucii Roșii” nr.229. din liceul Petru-Rareș, de unde cu sfințenie vor fi trimise Ministerului de Război prin garnizoane locale. Implorăm sprijinul Î.P.S.V., Lucia L. Bogdan, Președinte „Crucea Roșie” Piatra N. [Piatra-Neamț]”⁶⁹. Ca urmare a acestei solicitări, Mitropolitul Pimen Georgescu transmite o telegramă către protopopiatele județelor Iași, Neamț, Botoșani, Dorohoi și Suceava, prin care solicită „atât verbal, în conferințele protopopești, cât și prin ordine scrise, trebuie insistat să puneți în vedere preoților de a colecta de la enoriași pânzeturi, albituri și alte obiecte pentru trebuințele armatei”⁷⁰.

În circulara respectivă, Mitropolitul Pimen Georgescu amintește implicarea Ministerului de Război „printr-un apel public (...) spre a dăruii armatei obiecte de îmbrăcăminte și mai ales – albituri, ciorapi, mănuși și flanele de lână pentru iarnă. Repetăm invitația noastră și vă cerem a stăruii pe lângă preoți spre a îndemna pe enoriașii lor, ca fiecare după putință să ofere așa obiecte, de care armata noastră are mare nevoie. Obiectele vor fi predate Societății „Crucea Roșie”, fie Comitetului Regional, fie Comandamentului garnizoanei locale, spre a fi trimise la destinație”⁷¹. Totodată, Mitropolitul Pimen Georgescu oferă indicații referitoare la momentul

⁶⁶ *Ibid.*, f.339.

⁶⁷ Lucia L. Bogdan, cea de-a doua soție a lui Leon Bogdan (fost deputat, senator și prefect al județului Neamț) și fiica omului politic Mihail Kogălniceanu. În timpul Primului Război Mondial, aceasta a condus spitalul nr.229 din incinta liceului „Petru-Rareș” din Piatra-Neamț. - Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, vol. II, Ediția I, „Viață Românească”, Iași, 1928, p.48-49.

⁶⁸ AAMB, fond *Cancelaria*, dosar nr.3/1916, f.5.

⁶⁹ *Ibid.*.

⁷⁰ Extras din textul rezoluției privind circulara care urma să fie trimisă protopopiatelor din Eparhia Mitropoliei Moldovei și Sucevei. – *Ibid.*.

⁷¹ *Ibid.*.

predării bunurilor colectare, „(...) pentru toate obiectele după felul lor și sumele de bani veți lua chitanță, iar după sfârșitul fiecărei luni Ne veți înainta un tabel cu sumele de bani și obiectele adunate în întregul județ, ca astfel să se poată ști exact ce obiecte și sume bănești s-au adunat de la preoți pentru armată. În tabel se vor trece și toate sumele de bani și obiectele adunate până acum”⁷².

Încă de la începutul participării militare a României la Marele Război, implicarea Bisericii Ortodoxe Române a avut în vedere sprijinirea morală a populației civile și implicit servicii de asistență religioasă și medicală pentru ostașii români. Trebuie amintit și suportul logistic oferit pentru sprijinirea autorităților, atât civile, cât și militare, la efortul de război, prin punerea în subordinea acestora a clădirilor aferente lăcașurilor de cult sau prin donațiile făcute pentru cauze filantropice.

Revenind la rolul Mitropolitului Pimen Georgescu, într-una din cuvântările sale patriotice ținută în biserica mitropolitană din Iași, Înaltul Ierarh face „un apel către public pentru rugăciune”⁷³. „(...) Ostașii duși pe frontul de luptă sunt, cea mai mare parte, oameni simpli, care abia știu a scrie și citi, totuși nimeni din ei nu s-a codit, când a sunat alarma mobilizării. N-ar fi nespun de rușinos din partea noastră, celor de acasă, oameni cu diplome de studii, cu slujbe grase și ranguri înalte, cu moșii întinse și case de fier pline, să dovedim mai puțină pricepere și simțire despre noțiunile de patrie și neam? Dragostea și rugăciunile voastre să se îndrepte către ei. Țara noastră admiră vitejia bravilor noștri concetățeni. E de datoria noastră, a ieșenilor, să le dovedim nemărginita noastră dragoste și admirație. (...)”⁷⁴.

Mitropolitul Pimen Georgescu nu doar înainta scrisori pastorale sau stabilea programul liturgic pe durata războiului, de asemenea, trebuie amintit că ierarhul a participat la numeroase slujbe religioase. În articolul de primă pagină cotidianului „Evenimentul, organ al partidului conservator”⁷⁵, din 14 septembrie 1916, se amintește despre serviciul religios din 11 septembrie, la care a participat Mitropolitul Pimen Georgescu. „Duminică, 11 ale curenteii luni, Î.P.S. Mitropolit al Moldovei a mers spre a asista la serviciul divin, săvârșit în capela Seminarului Veniamin, unde precum se știe, este instalat un spital pentru căutarea răniților militari. S-a săvârșit Sf. Liturghie, la care a asistat Î.P.S. Mitropolit, părintele Savin, Administratorul Spitalului, corpul medical, câteva doamne, surori de caritate, mai mulți ofițeri și foarte mulți soldați răniți. În timpul slujbei s-a citit de către Î.P.S.

⁷² *Ibid.*.

⁷³ *Ibid.*, dosar nr.1/1916, f.277.

⁷⁴ *Ibid.*.

⁷⁵ *Slujbă pentru răniții militari. Serviciul divin de la Seminarul Veniamin – Cuvântarea Mitropolitului Pimen în „Evenimentul, organ al partidului conservator”, din 14 septembrie 1916. - Ibid.*.

Mitropolit, în fața tuturor, stând în genunchi, rugăciuni pentru izbânda Armatei Române și a aliaților noștri, contra vrăjmașilor, cum și pentru vindecarea răniților. La sfârșitul Sf. Liturghii Î.P.S. Mitropolitul a ținut o cuvântare, (...)”⁷⁶.

Referitor la textul predicii ținute de Mitropolitul Pimen Georgescu cu privire la situația de război, din articol trebuie remarcate câteva pasaje. „România nu face un război de ambițiuni, ci a trecut Carpații ca să dezrobească pe frații săi (...); face deci un război pentru dezrobirea neamurilor. Așa și explică faptul că, îndată ce a sunat mobilizarea, primii pași făcuți de voinicii ei, au fost spre Carpați; iar nu către inamicul nostru de la Sud. Și înaintarea pe pământul Transilvaniei i-a fost atât de grabnică, încât a uimit pe toată lumea. Că au căzut și de ai noștri, este adevărat, dar din această jertfă de sânge va ieși România Mare”⁷⁷.

Conform unei telegrame înaintate spre înștiințare Regelui Ferdinand I și prim-ministrului Ion I.C. Brătianu, la 11 septembrie 1916, cu privire la desfășurarea programul vizitei, la Iași, a arhiepiscopului Anastasiu de la Chișinău, Mitropolitul Pimen Georgescu consemnează, „(...) astăzi, duminică după-amiază, a sosit la Iași arhiepiscopul Anastasiu de la Chișinău Basarabia, care a fost primit cu onorurile cuvenite. După ce m-a vizitat pe Mine, am mers împreună la bisericile monumentale: Trei Ierarhi și Sf. Nicolae, și tot împreună am mers la spitale unde erau răniți ruși, pe care Eu îi văzusem de azi dimineată. Deplin mulțumit de îngrijirea dată răniților ruși și de primire, am făcut urări de biruință armatelor aliate și urări de bine suveranilor statelor noastre, după care lându-și rămas bun, s-a înapoiat astă seară în Rusia prin Unghești”⁷⁸.

În ceea ce privește reacția populației civile sau a celor răniți aflați în convalescență în spitale, referitor la rolul rugăciunilor și a slujbelor religioase, Mitropolitul Pimen Georgescu, după câteva vizite în spitalele de la Iași, la 26 septembrie 1916, solicită intervenția, printr-o circulară, arhierului vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Antim Petrescu Botoșăneanul. „(...) Cu ocazia vizitelor ce am făcut pe la câteva spitale militare din Iași, de către unii ostași răniți s-a exprimat dorința către Noi de a li se face cât mai des slujbe bisericești și rugăciuni pentru izbânda în război. Am mai observat că în mâinile ostașilor răniți nu am găsit cărți de citit, deși am trimis la toate spitale, așa cărți de cuprins propriu și folosite pentru soldați. De sigur, precum din partea medicilor trebuie să se pună toată munca fără preget pentru îngrijirea de a se vindeca rănilor căpătate în război, tot așa și din partea preoțimii, se cuvine a se pune toată munca fără preget pentru alinarea durerilor și mângâierea sufletească precum și pentru încălzirea inimii și ridicarea

⁷⁶ *Ibid.*.

⁷⁷ *Ibid.*.

⁷⁸ *Ibid.*, f.253.

sufletului în îndeplinirea datoriilor ostășești către țară pe timp de război, până la jertfa de sine (...)”⁷⁹. Nu cunoaștem măsurile adoptate ca urmare a acestei circulare, însă referitor pentru lunile septembrie, octombrie 1916, găsim alte adrese de mulțumire⁸⁰ pentru cărțile distribuite de către Mitropolitul Pimen Georgescu, intuim demersul stabilit. Însă, la 14 noiembrie 1916, Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, I.G. Duca îl informează pe Mitropolitul Pimen Georgescu cu privire că urmează să ajungă la Iași cărți religioase. „(...) avem onoarea a înainta (...) 500 de exemplare din lucrarea Prea Sfințitului Episcop al Hușilor⁸¹ „Ce să crezi și cum să trăiești” și 500 de exemplare din lucrarea „Viața morală a creștinului și rugăciuni”, ediția Sf. Sinod spre a fi distribuite răniților pentru timpul cât vor sta în spitale”⁸².

La începutul lui decembrie 1916, trupele germano-austro-ungare ocupă **Bucureștiul**, la 6 decembrie 1916. Intrată în conflict, într-un context cu totul nefavorabil, dispunând de puține mijloace militare și fiind nevoită să lupte pe un front lung de aproape 1.500 km, Armata Română era obligată după câteva luni de război, să se retragă în Moldova. În consecință, Moldova era devenită centru al rezistenței românești. Guvernul, Parlamentul și membrii Familiei Regale s-au refugiat la **Iași**, care devine capitală de război. Ca urmare a ocupării zonei de sud a țării, de către trupele germane, Mitropolitul Pimen Georgescu amintea tuturor mănăstirilor din Moldova o nouă reorganizare a corespondenței, „(...) orașul București, capitala țării, fiind luat de vrăjmași, corespondența ce aveți cu Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, trebuie să o trimiteți la Iași, la Mitropolie. Toate celelalte autorități din capitală, sunt asemenea la Iași”⁸³.

Dacă populația civilă era panicată de război și demersul lent al refugiului, oamenilor din „înalta societate”, li s-au pus la dispoziție vagoane de tren pentru a-și transporta averea. Între cei plecați în refugiu, în Moldova, s-a aflat și I.G. Duca, care era ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor în guvernul prim-ministrului Ion I.C. Brătianu, fiind chiar nemulțumit de situație, își nota cu privire la situația celor refugiați, „Spectacolul drumurilor era de nedescris (...). Unii adunaseră în grabă ce putuseră din avutul lor și îl târâiau după ei. Alții nu puteau înainta și cădeau sleiți de puteri și lihniți de foame de-a lungul șoselelor. Alții mureau prin șanțuri și trupurile

⁷⁹ *Ibid.*, f. 345.

⁸⁰ *Ibid.*, f. 356, 358, 361.

⁸¹ Nicodim Munteanu a fost Episcopul Hușilor pentru perioada 1912-1923. Este cel care a tradus Biblia din ebraică împreună cu Gala Galaction.

⁸² Conform rezoluției, Mitropolitul Pimen Georgescu însemnează „*Se vor distribui la răniții din spitale*”. - AAMB, fond *Cancelaria*, dosar nr.3/1916, f.13.

⁸³ Respectiva circulară a fost distribuită mănăstirilor Neamț, Cetățuia, Secu, Durău, Slatina, Râșca, Bistrița, Horaița, Vorona, Gorovei, Agapia, Văratice, Agafton și Războieni, respectiv schiturilor Cozancea, Rarău. Boureni și Preutești. De asemenea, circulara a fost direcționată către protopopiatele județelor Neamț, Iași, Suceava, Botoșani și Dorohoi. - *Ibid.*, f.86.

lor erau lăsate pradă corbilor. (...) Nenorociții de ei nu aveau haine, alții erau desculți, cerșeau mâncare, cădeau de oboseală, se îmbolnăveau de frig, mureau pe la porțile hanurilor”⁸⁴.

Prima grijă a fiecăruia, cum sosea la Iași, era să găsească unde să se cazeze. De exemplu, I.G. Duca, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice ⁸⁵, nu a apreciat, în memoriile sale, respectul și politețea găzduirii oferite de către Mitropolitul Pimen Georgescu. „În acele vremuri atât de dureroase pentru țară”⁸⁶, I.G. Duca, în memoriile sale, a descris condițiile în care a locuit la Palatul Mitropolitan la Iași, alături de alte personalități politice ale vremii, dar și starea de spirit a orașului Iași de la sfârșitul anului 1916, „Mitropolitul Pimen mi-a ieșit într-o întâmpinare și mi-a urat bună venire în casa lui. (...) Îl cunoșteam de mult, ca ministru de culte avusesem de doi ani raporturi foarte cordiale cu el (...). Mi se rezervaseră sus la etajul întâi trei camere, un salon și două odăi de culcare. Camerele cu mobilierul lor învechit, cu nenumărate icoane, gravuri bisericești și fotografii cu ierarhi, aveau farmecul loc și-mi reaminteau arhondaricurile⁸⁷ [casa de oaspeți] multor mănăstiri cunoscute (...). Lângă mine, Vintilă Brătianu⁸⁸ ocupa o mică odăiță, precedată de un mic coridor, unde erau depozitate o ladă modestă și două geamantane, tot ce luase acest atotputernic ministru cu el în refugiu, în timp ce calomniatorii l-au învinuit pe urmă că în mijlocul dezastrului cărase în Moldova trenuri întregi de butoaie cu vin și tot felul de alte avuții. Chilia sa de monah se potrivea de minune cu acea latură de ascetism a lui Vintilă Brătianu, „(...) Alături de noi avea o cameră și Morțun⁸⁹[Vasile Gh. Morțun], el nu a ocupat-o însă decât trei-patru zile, mutându-se pe urmă în oraș”⁹⁰.

⁸⁴ I.G. Duca, *Memorii*, vol. III. *Războiul. Partea I (1916-1917)*, ediție îngrijită de Stelian Neagoe, București, Editura Machiavelli, 1994, pp.103-104.

⁸⁵ Ion Gh. Duca, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice a deținut acest portofoliu în perioada 11 decembrie 1916 – 28 ianuarie 1918.

⁸⁶ I.G. Duca, *op.cit.*, p.104.

⁸⁷ *Ibid.*, pp.104-105.

⁸⁸ Vintilă Brătianu (1867-1930), începând cu intrarea României în Primul Război Mondial, avea să fie numit, de Ion I.C. Brătianu, în locul său, la conducerea Ministerului de Război. Întreg cabinetul avea să rămână în această formulă, până la 10 decembrie 1916, până la finalizarea retragerii în Moldova. Apoi, în noul guvern Ion I.C. Brătianu, în perioada 11 decembrie 1916 – 19 iulie 1917, Vintilă Brătianu va fi din nou cu portofoliu la Ministerul de Război, apoi preia portofoliul Ministerului materialelor de război, minister nou creat, pentru perioada 20 iulie 1917 – 28 ianuarie 1918. - Anastasie Iordache, *Ion I.C. Brătianu*, București, Editura Albatros, 1994, pp. 305-308.

⁸⁹ Vasile Gh. Morțun (1860-1919), om politic liberal și ministru de Interne, în perioada 4 ianuarie 1914 – 10 decembrie 1916. În această calitate a sa, de ministru de Interne, a participat, sub doi regi diferiți, la Consiliul de Coroană de la Sinaia, din 21 iulie/ 3 august 1914, când s-a dezbătut problema intrării României în Primul Război Mondial, la final s-a declarat neutralitatea României, dar și la Consiliul de Coroană de la Cotroceni, din 14/ 27

Chiar și pe timp de război, de refugiu, condițiile de găzduire oferite de Palatul Mitropolitan, conform notițelor lui I.G. Duca, se pare că nu erau deloc confortabile, servitul mesei se făcea într-o sufragerie „prost încălzită”, iar calitatea meniului consta dintr-o „mâncare greoaie călugărească și servită de călugări pletoși și murdari”⁹¹. Într-o opinie personală, acesta manifestă o impolitete, față de cele rezervate, în comparație cu refugiații civili ce căutau cu disperare adăpost și hrană. În condițiile unui exod de refugiați, pare un mod nedrept de a-i critica pe cei ce făceau mari eforturi pentru a le asigura un minim necesar traiului. Trebuie menționat că în clădirile din curtea Mitropoliei de la Iași au fost găzduite mai multe familii de refugiați din Muntenia, totodată au fost instalate și și-au desfășurat activitatea Casa Bisericii, Casa Școalelor, Protopopiatul Armatei și o „ospătărie pentru hrana celor refugiați și a familiilor lor”⁹².

O poziție importantă, mai ales după pierderea teritoriilor din sudul țării și retragerea administrației și a populației civile la Iași, a revenit Mitropoliei Moldovei și Sucevei. Acest moment nefericit i-a adus o poziție principală mitropolitului Pimen Georgescu. În condițiile în care, Mitropolitul Primat Conon Arămescu-Donici⁹³ de la București a rămas în teritoriul ocupat de către trupele germane.

august 1916, când s-a dezbătut și aprobat intrarea României în Primul Război Mondial, România a declarat război Puterilor Centrale. Vasile Morțun s-a născut la Roman, jud. Roman, la 30 noiembrie 1860. – Ion Mamina, *Consilii de Coroană*, București, Editura Enciclopedică, 1997, pp.31-42.

⁹⁰ I.G. Duca, *op.cit.*, pp.104-105.

⁹¹ *Ibid.*.

⁹² *Ibid.*.

⁹³ Mitropolitul Conon Arămescu - Donici, (1837-1922), s-a născut în familia preotului din satul Arămești-Urzici, comuna Bahna, de lângă Roman. Călugărit la Mănăstirea Neamț, sub numele de Conon, a absolvit seminarul teologic de aici, în jurul anului 1857. Apoi frecventează cursurile Facultății de Litere de la Universitatea din Iași și Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți, fiind trimis cu o bursă de studii de către Mitropolitul Iosif Naniescu, unde a obținut doctoratul în teologie. A fost profesor la Liceul Național, apoi la Școlile Normale de băieți și fete din Iași, în perioada 1877-1880. După reîntoarcerea de la studii, a fost profesor tot la Școlile Normale, la Liceul Internat și la Seminarul „Veniamin”. A fost hirotonisit arhimandrit și numit predicator la Catedrala Mitropolitană din Iași. În anul 1895 este hirotonit arhiereu, cu titlul de „Băcăoanul”, de către mitropolitul Iosif Naniescu. În perioada iulie 1899 – februarie 1900 îndeplinește statutul locțiitor de episcop la Roman, fiind ales episcop al Hușilor, la 8 februarie 1902. La 14 februarie 1912, Conon Arămescu-Donici este ales Mitropolit Primat al României, funcția ce mai înaltă din cadrul Bisericii Ortodoxe Române. A rămas în teritoriul ocupat, în timpul refugiului din Primul Război Mondial, dar în anul 1917, la solicitarea autorităților de ocupație, a trupelor germane, a adresat un apel militarilor români să înceteze ostilitățile împotriva trupelor militare ale Puterilor Centrale. Aceasta a fost motivul retragerii din scaunul de mitropolit primat, la 1 ianuarie 1919. A trăit ultimii ani ai vieții sale la retras la Mănăstirea Cernica. - Mihai E. Ionescu (coord.), *Românii*

Cu privire la utilizarea spațiilor monahale și laice în timpul Primului Război Mondial, de către autorități și transformate în spitale și orfeline, Mitropolitul Pimen Georgescu, la 6 decembrie 1916, este înștiințat de către Ministerul de Război și Comitetul Central Sanitar, despre posibilitatea de a fi utilizate spațiile monahale sau a unor biserici, dacă numărul răniților crește, astfel acestea fiind necesare tratamentului și perioadei de convalescență. „(...) Am onoarea a vă face cunoscut (...) și invităm a se utiliza la nevoie chiar lăcașurile lui Dumnezeu pentru îngrijirea ostașilor care urmând pilda Mântuitorului 'și jertfesc viața pentru frații lor Români de peste hotare. Am ținut să vă facem cunoscut și Î.P.S.V. pentru ca dacă credeți necesar să binevoiți a face cuvenitele recomandațiuni organelor bisericești în subordine. (...)”⁹⁴. Rezoluția Mitropolitului Pimen Georgescu vine în completarea solicitării, „Să ne ferească Dumnezeu de un așa dezastru, ca să avem mulți răniți, încât să fie nevoie ca și bisericile să fie transformate în spitale; însă această transformare se va face numai atunci când toate casele încăpătoare vor fi rechiziționate pentru spitale, după care vom lua dispoziție ca bisericile să fie spitale; căci un spital pentru răniți ostași ~~după~~ de pe font e ca și cum un altar pentru jertfele făcute în interesul și apărarea națională. Până atunci însă bisericile vor fi păstrate pentru facerea rugăciunilor către Dumnezeu, pentru biruința oștirii asupra vrăjmașilor și pentru mângâierea sufletelor, atât de încercate ale familiilor care au în război: copii, soții și fii ai țării”⁹⁵.

În acest context critic, al ocupării zonei de sud a României, inclusiv a capitalei, **Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române** emite ordin, la 9 decembrie 1916⁹⁶, ca în **toate bisericile să se facă rugăciuni zilnice pentru biruința Armatei Române și izbăvirea neamului**⁹⁷,

În primul rând, rugăciunea are rolul de a aduce liniște sufletească. Prin rugăciune, soldații cer protecție, curaj și puterea de a rămâne demni în fața

în „*Marele Război*”: anul 1916: documente, impresii, mărturii, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, București, Editura Militară, 2017, pp.403-404.

⁹⁴ AAMB, fond *Cancelaria*, dosar nr.3/1916, f.95.

⁹⁵ *Ibid.*.

⁹⁶ În *Anexe* se regăsește textul unei rugăciuni create de Mitropolitul Pimen Georgescu, inițial „a fost citită la deschiderea sesiunii ordinare a Corpurilor legiuitoare”, la Iași, care apoi a fost distribuită printr-o circulară pastorală către toți preoții, pentru a face rugăciuni colective pentru biruința Armatei Române. Implicarea și activitatea desfășurată în timpul Primului Război Mondial definind personalitatea complexă a Mitropolitului Pimen Georgescu. – *Ibid.*, f.115.

⁹⁷ „Sf[ân]tul Sinod al Sfintei Biserici Ortodoxe Române rugându-se astăzi Domnului Atotputernic să binecuvânteze oștirile de pe câmpurile de luptă, pentru biruința dreptății și întregirea neamului nostru, îndeamnă clerul și credincioșii țării să continue această rugăciune în toate bisericile, zilnic, la sfârșitul serviciului divin, începând de astăzi, 9 Decembrie 1916”. – *Ibid.*, f.114.

suferinței, iar familiile lor cer întoarcerea acestora în siguranță acasă. Astfel, rugăciunea devine un scut invizibil împotriva fricii.

În al doilea rând, rugăciunea în vreme de război menține vie speranța pentru pace. Chiar dacă războiul distruge teritorii și comunități, rugăciunea le oferă oamenilor încrederea că această perioadă dificilă se va sfârși, iar pacea va reveni. În același timp, rugăciunea îi ajută pe oameni să păstreze valorile morale și credința în umanitate, evitând deznădejdea care poate apărea în astfel de vremuri.

De asemenea, rugăciunea are un rol important în consolidarea comunităților. În timpul războiului, oamenii se adună pentru a se ruga împreună, creând legături puternice între ei și sprijinindu-se reciproc. Astfel, rugăciunea devine un simbol al unității, demonstrând că, în fața suferinței, oamenii pot rămâne uniți prin credință.

Deși, am prezentat doar câteva aspecte de organizare și implicare, de la mobilizare și până la momentul retragerii Armatei Române în Moldova, Mitropolitul Pimen Georgescu prin ampla sa activitate din timpul Primului Război Mondial avea să-și câștige supranumele de „mitropolit al războiului și al întregirii neamului românesc”.

Participarea României la Primul Război Mondial a fost una plină de sacrificii, dar și de realizări istorice. În timpul Primului Război Mondial, rugăciunea a avut un rol profund și complex, atât pentru soldați, cât și pentru civili. Astfel, rugăciunea are un rol profund în război, oferind oamenilor puterea de a merge mai departe, chiar și în cele mai dificile momente. Deși confruntată cu dificultăți militare și politice, România a reușit, prin curajul soldaților și determinarea autorităților, să contribuie la înfrângerea Puterilor Centrale și să obțină unirea provinciilor istorice românești. Astfel, războiul a însemnat pentru România nu doar o luptă armată, ci și împlinirea idealului național.

Bibliografie:

1. Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei (AAMB), fond *Cancelaria*, dosar nr.1/1916; dosar nr.3/1916; dosar nr.81/1916, vol. VIII;
2. *Marele Cartier General al Armatei Române. Documente 1916-1920*, București, Editura Machiavelli, 1996.
3. Duca I.G., *Portrete și amintiri*, ediția a V-a, București, Editura Humanitas, 1990.
4. Idem, *Memorii*, vol. III. *Războiul. Partea I (1916-1917)*, ediție îngrijită de Stelian Neagoe, București, Editura Machiavelli, 1994.
5. Giosanu Iosefina, stavrofora, *Duhovnicie – filantropie la Mănăstirea Văratec: tradiție, continuitate și înnoire*, București, Editura Paideia, 2015.
6. Grasu Constantin, *Istorisiri amalgamate*, Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă”, 2015.

7. Iordache Anastasie, *Ion I.C. Brătianu*, București, Editura Albatros, 1994.
8. Ionescu Mihai E. (coord.), *Românii în „Marele Război”: anul 1916: documente, impresii, mărturii*, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, București, Editura Militară, 2017.
9. Mamina Ion, *Consilii de Coroană*, București, Editura Enciclopedică, 1997.
10. Mârzescu Gheorghe Gh., *Fapte și impresii zilnice(1917-1918)*, ediție îngrijită de Ioan Lăcustă, București, Editura Curtea Veche Publishing, 2004.
11. Pentelescu Aurel; Preda Gavriil, *Mitropolitul Pimen Georgescu (1853-1934) și Marea unire din 1918*, Editura Militară, București, 2019.
12. Sauciuc Benedict, arhim., *Mănăstirea Neamț, vatră de spiritualitate și cultură românească*, vol. I - *Mănăstirea Neamț în perioada regimului comunist*, Iași, Editura Doxologia, 2017.
13. Sbârnă Gheorghe; Miloiu Silviu; Stanciu Ion; Oncescu Iulian, *Documente privind istoria modernă și contemporană a României*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2006.
14. Stănescu Eugen; Stănescu Iulia; Preda Gavriil, *România Mare, Putere politică*, Ploiești, Editura KARTA-GRAPHIC, 2010.
15. Suțu Rudolf, *Iașii de odinioară*, vol. II, Ediția I, „Viață Românească”, Iași, 1928.

Anexe:

81/1916

Intrare Nr. 2532 din 9 Decembrie 1916

„Această rugăciune alcătuită după dorința Maj. [Majestății] Sale Regale a fost citită la deschiderea sesiunii ordinare a Corpurilor legiuitoare în Iași, Sala Teatrului Național, după tribuna regală în fața Maj. [Majestății] Sale Regele, după care Maj. [Majestatea] Sa a citit Mesajul Tronului în 9 Decembrie 1916”.

„Se va păstra la dosarul războiului”⁹⁸.

[urmează textul dactilografiat, început cu]

„RUGĂCIUNE

⁹⁸ Textul rezoluției este adăugat de Mitropolitul Pimen Georgescu. – *Ibid.*.

Doamne Dumnezeu nostru, păzitorul și păstrătorul de veacuri al neamului nostru, la Tine alergăm și pe Tine Te Rugăm: Întărește cu puterea Ta pe Prea Înălțatul Nostru Rege, Ferdinand I și binecuvântează Oștirea Lui.

Întovărășește cu Îngerii Tăi pe ostașii noștri și pe cei ce sunt în unire cu noi și îi umple de duhul vitejiei, ca să puie pe fugă și să zdrobească taberele vrăjmașilor noștri.

Auzi-ne pe noi, Doamne, precum altădată ai auzit rugăciunile părinților noștri, când ei chemau ajutorul și îndurările Tale asupra lor și asupra țării acesteia, întru care se preamărește numele Tău.

Păzește Doamne țara noastră România și Sfânta Biserică Ta, ce-ai întemeiat într-însa, izbăvind-ne de vrăjmașii noștri, care s-au năpustit în asupra noastră.

Înlătură de la noi toată vrăjmășia și patima cea rea, care întunecă sufletele și le depărtează de la lumina adevărului.

Fă, ca virtuțile strămoșești: credința cea către tine și dragostea de țară și neam, să încălzească inimile noastre.

Insuflă aleșilor țării noastre: Senatorilor și Deputaților dragostea către România, cea binecuvântată de Tine și către poporul român, ca în adevăr să fie organe destoinice, prin care să se arate voia Ta cea Sfântă, slujind țara cu credință și vrednicie, mai ales în aceste vremuri grele, pentru noi și neamul nostru.

Așa Doamne Dumnezeu nostru, auzi-ne pe noi și pe aliații noștri în ceasul de acum; întărește-ne cu bărbăție și răbdare și luminează-ne calea, pe care mergând să ajungem a vedea în curând izbânda dreptății în lume, iar țara noastră să fie golită de vrăjmași și neamul nostru să fie întregit, ca astfel în pace și unire să proslăvească numele Tău în veci. Amin.

[semnătură olografă, Pimen Mitropolitul Moldovei și Sucevei].

